

7.10.2008

Dnro 1954/4/06

--+

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamiehen sijainen Jussi Pajuoja

Esittelijä: Vanhempi oikeusasiamiehensihteeri Juha Haapamäki

TODISTAJIEN KOHTELU JA KYSYMYS MYÖS MUUN MUASSA ITSEKRIMINOINTISUOJASTA

1 KANTELU

Kantelija arvosteli 9.6.2006 saapuneessa kantelukirjoituksessaan erityisesti Porvoon kihlakunnan-syyttäjän ja Porvoon kihlakunnan poliisilaitoksen apulaispoliisipäällikön menettelyä.

Kantelija kertoi olevansa vanhempi konstaapeli Porvoon kihlakunnan poliisilaitoksella. Hänen epäiltiin syyllistyneen maaliskuussa 2005 vapaa-ajallaan erään poliisimiehen pahoinpitelyyn. Kantelija arvosteli erinäisiä tapahtumia, jotka liittyivät tuossa asiassa toimitettuun esitutkintaan ja hänen kohteluunsa työpaikallaan.

1. Kantelijan mukaan kihlakunnansyyttäjä oli esitutkinnan aikana soittanut kahdelle todistajana kuullulle poliisimiehelle pelotellakseen heitä ja vihjaillen, että he olivat valehdelleet.
2. Kantelun mukaan apulaispoliisipäällikkö oli sekaantunut esitutkintaan erityisesti soittamalla mainitun kahden todistajina kuullun poliisimiehen esimiehille Turun kihlakunnan poliisilaitokselle ja pyytämällä sikäläistä päällystä varoittamaan kyseisiä poliisimiehiä tulemasta Porvooseen todistamaan. Jos todistajat kuitenkin todistaisivat asiassa, heitä kohtaan aloitettaisiin esitutkinta perättömästä lausumasta.
3. Kantelija kertoi, että hänelle oli välitetty kihlakunnansyyttäjältä viesti, jonka mukaan jos hänen työstävänsä todistaisi asiassa, niin tätä kohtaan aloitettaisiin esitutkinta perättömästä lausumasta.
4. Kantelija arvosteli sitä, että kihlakunnansyyttäjä ei kuulustuttanut apulaispoliisipäällikköä esitutkinnassa, vaikka kihlakunnansyyttäjä oli päättänyt, että tätä kuullaan käräjäoikeudessa todistajana.
5. Kihlakunnansyyttäjä ei kantelun mukaan antanut kaikkea esitutkinta-aineistoa kantelijan avustajalle.
6. Kantelijan mukaan hänen opintovapaahakemuksensa hylättiin virheellisesti. Lisäksi häntä kohdeltiin epäasiallisesti, kun opintovapaa-asiaa selviteltiin.
7. Kantelija arvosteli sitä, että kun hänet rikosepäilyä herättyä siirrettiin tutkintatehtäviin, hän ei saanut tuon uuden tehtävän mukaista palkkausta. Lisäksi hän arvosteli sitä, että hänet siirrettiin toukokuussa 2006 hoitamaan vartijan tehtäviä.

3 RATKAISU

3.1 Tapahtumatietoja

Kantelijan ja hänen tuntemansa poliisimiehen A:n välinen, heidän vapaa-ajallaan 24.3.2005 sattunut tapahtuma johti siihen, että molempien esimies, Porvoon kihlakunnan poliisilaitoksen apulaispoliisipäällikkö selvitti asiaa 29.3.2005. Kuultuaan molempia osapuolia hän määräsi, että asiassa kirjataan rikosilmoitus, joka lähetettiin Helsingin kihlakunnansyyttäjänvirastoon tutkinnanjohtajan ja tutkijan määräämistä varten.

Helsingin kihlakunnan poliisilaitos toimitti asiassa esitutinnan kihlakunnansyyttäjän johdolla. Esitutkintapöytäkirja valmistui 9.9.2005 ja asia siirtyi syyteharkintaan Porvoon kihlakunnansyyttäjälle.

Kihlakunnansyyttäjä pyysi 24.10.2005 asiassa lisätutkintaa, muun muassa kantelijan ja A:n kuulemista uudelleen ja, että todistajina kuultaisiin tapahtumapaikalla olleet poliisimiehet B ja C. Lisätutkinta valmistui 5.12.2005.

Kihlakunnansyyttäjä nosti kantelijaa vastaan Porvoon käräjäoikeudessa (14.12.2005 vireille tulleen) syytteen A:n pahoinpitelystä. Selvityksen mukaan 29.12.2005 pidetyssä pääkäsittelyssä esitetyn johdosta kihlakunnansyyttäjä pyysi vielä samana päivänä poliisia kuulemaan todistajana kantelijan kihlattia. Tämä lisätutkinta valmistui 6.1.2006.

Kihlakunnansyyttäjä jäi virkavapaalle vuodenvaihteessa 2005–2006. Nyt puheena olevaa syyteasiaa hoiti siitä eteenpäin kihlakunnansyyttäjä D.

Käräjäoikeudessa kuultiin kantelijan ja A:n lisäksi vain yhtä todistajaa, kantelijan kihlattia. Käräjäoikeus hylkäsi 28.2.2006 syytteen toteen näyttämättömänä. Tuomio on lainvoimainen.

3.2

Kantelussa esitetyt epäilyt todistajien painostamisesta ja esitutkintaan puuttumisesta

Tältä osin on kysymys kolmesta eri tapahtumakokonaisuudesta. Ensinnäkin kihlakunnansyyttäjän yhteydenotoista todistajiin B ja C, toiseksi apulaispoliisipäällikön soitosta Turun kihlakunnan poliisilaitokselle ja kolmanneksi kihlakunnansyyttäjän viestistä kantelijalle koskien tämän kihlatun todistamista.

3.2.1

Kihlakunnansyyttäjän yhteydenotot todistajiin

Kihlakunnansyyttäjän mukaan hänen tarkoituksenaan oli varmistaa, oliko kantelijan todistajiksi ilmoittamilla B:llä ja C:llä ylipäättään havaintoja tutkittavana olleesta tapahtumasta. Kihlakunnansyyttäjä kiistää painostaneensa todistajia. Hän kertoo tehneensä todistajille selkoa todistajan totuusvelvollisuudesta ja siihen liittyvästä rangaistusuhasta siksi, että kantelija oli kertonut kihlakunnansyyttäjälle todistajien tulevan vahvistamaan sen, ettei kantelija aiheuttanut A:lle vammoja. Kihlakunnansyyttäjä viittaa siihen, että hänellä kuitenkin oli tätä vastaan puhuvaa näyttöä eli valokuvia A:n vammoista. Kihlakunnansyyttäjän mukaan hän otti B:hen ja C:hen yhteyttä puhelimitse ennen kuin nämä oli kuulusteltu, luultavimmin 24.10.2005 eli samana päivänä kun hän teki lisätutkintapyynnön.

B ja C puolestaan kertovat kihlakunnansyyttäjän ilmoittaneen, ettei hän kutsu heitä todistajiksi, mutta jos he (kantelijan kutsumina) todistaisivat käräjäoikeudessa ja kertoisivat kuten esitutkinnassa, heitä voitaisiin syyttää perättömästä lausumasta. Sekä B että C kertovat ihmetelleensä kihlakunnansyyttäjän sanomaa. B:n ja C:n kertoman mukaan heidät oli jo kuulusteltu, kun kihlakunnansyyttäjä otti yhteyttä. B ja C toteavat, että ajan kulumisen vuoksi tapahtumien yksityiskohdista oli vaikea kertoa.

Asiassa kuultujen henkilöiden kertomukset tapahtumista poikkeavat useassa kohdin toisistaan, erityisesti keskustelujen ajankohdasta ja myös niiden sisällöstä. Asiassa kuullut ovat osin myös anta-

neet hieman erilaisia tietoja yhtäältä puhelimitse kuultuna ja toisaalta kirjallisissa selvityksissään. Kun kihlakunnansyyttäjän menettelyssä ei ole syytä epäillä rikosta, niin katson, ettei käytettävissäni olevilla keinoilla ilmeisestikään ole saatavissa ainakaan asian lopputulokseen vaikuttavaa lisäselvitystä kihlakunnansyyttäjän ja todistajien puhelinkeskustelujen tarkasta sisällöstä.

Kannanottonani totean seuraavaa.

En pidä lainvastaisena sitä, että syyttäjä ottaa itse yhteyttä mahdollisiin todistajiin selvittääkseen, mitä nämä asiasta tietävät, jolloin hän voi arvioida esimerkiksi lisätutkintapyynnön tarpeellisuutta. Poikkeuksellisia tällaiset suorat yhteydenotot joka tapauksessa käsitykseni mukaan ovat.

Esitutkintalain 24 §:ssä säädetään kuulusteltavan kohtelusta. Sen mukaan kuulusteltavaa on kohdeltava rauhallisesti ja asiallisesti. Tunnustuksen tai määrättyyn suuntaan käyvän lausuman saamiseksi kuulusteltavalta ei saa käyttää tietoisesti väärää ilmoitusta, lupauksia tai uskotteluja erityisistä eduista, uuvuttamista, uhkausta, pakkoa tai muita kuulusteltavan ratkaisuvapautteen, tahdonvoimaan, muistiin tai arvostelukykyyneen vaikuttavia sopimattomia keinoja tai menettelytapoja. Saman lain 38 §:n mukaan edellä lausuttua on noudatettava myös alustavissa puhutteluissa rikoksen selvittämiseksi. Katson, että esitutkintalain 24 §:n oikeusohjeet soveltuvat kihlakunnansyyttäjän yhteydenottoihin.

Keskeistä asiassa on se, mikä oli kihlakunnansyyttäjän ja todistajien keskustelujen sisältö. Siitä on ensi käden tietoa vain keskustelujen osapuolilla. Vaikka B ja C kertovat ihmetelleensä kihlakunnansyyttäjän sanomaa, kumpikaan heistä ei kuitenkaan mainitse kokeneensa sitä uhkailuksi tai painostukseksi. Ei olekaan osoitettu, että kihlakunnansyyttäjä olisi kohdellut todistajia epäasiallisesti tai käyttänyt sopimattomia keinoja heitä puhutellessaan.

Korostan kuitenkin seuraavia näkökohtia. Syyttäjän suora yhteydenotto todistajaan on jo sinällään poikkeuksellista. Jos siihen vielä liittyy – kuten tässä tapauksessa mitä ilmeisimmin on käynyt – totuusvelvollisuuden korostettu esille ottaminen kuulustelutilanteen ulkopuolella, niin tämäntyyppinen tilanne on herkkä väärinymmärryksille ja -tulkinnoille tai jopa epäasiallisen painostuksen kokemuksille. Näin voi tapahtua, vaikka totuusvelvollisuus otettaisiin sinänsä neutraalissa sävyssä esille. Normaali menettelyhän on, että kuulustelija ilmoittaa todistajalle esitutkintalain 29 §:n 3 momentin mukaisesti ennen kuulustelua totuusvelvollisuudesta sekä perättömästä lausumasta säädetystä rangais- tusuhasta. Tässä tapauksessa on sitä paitsi ollut kysymys poliisimiehistä, joilla jo koulutuksensa ja työnsä puolesta on varmasti hyvät tiedot todistajan velvollisuuksista ja noudatettavasta menettelystä. Voinkin sinänsä jossain määrin ymmärtää sitä, että yhteydenotoista kuullut kantelija on tulkinnut tai ainakin epäillyt niitä epäasiallisiksi vaikuttamispyrkimyksiksi ja että todistajat ovat yhteydenottoja ihmetelleet. Tällaisissa tilanteissa tulisikin toimia korostetun neutraalisti, jotta tulee selväksi, että kysymys ei ole siitä, että todistajan tulisi antaa tietyn suuntainen kertomus. Ylipäättään tulisi erittäin tarkasti harkita, milloin tällainen "ylimääräinen" totuusvelvollisuuden ja sen rikkomisen seurausten esille ottaminen on perusteltua.

Vaikka asiassa ei ole tullut ilmi, että kihlakunnansyyttäjä olisi menetellyt moitittavasti, saatan edellä esittämäni näkökohdat hänen tietoonsa.

3.2.2

Apulaispoliisipäällikön yhteydenotto Turun kihlakunnan poliisilaitokselle

Apulaispoliisipäällikkö kertoo kysyneensä kihlakunnansyyttäjältä, haluaisiko hän, että apulaispoliisipäällikkö soittaisi Turun kihlakunnan poliisipäällikölle ja kertoisi, mihin vaaraan tämän alaiset (B ja C) ovat itseään mahdollisesti saattamassa. Apulaispoliisipäällikön mukaan kihlakunnansyyttäjä vastasi, "ettei siitä mitään haittaakaan olisi". Apulaispoliisipäällikkö soittikin poliisipäällikkö E:lle ja kertoi,

että kantelija oli kuulemistilaisuudessa myöntänyt lyöneensä A:ta useamman kerran kuulakärkikynällä ja että A:n vammoista oli valokuvia ja lääkärinlausunto. Lisäksi apulaispoliisipäällikkö totesi puhelun tarkoituksen olevan, että nämä asiat saatettaisiin B:n ja C:n tietoon. Apulaispoliisipäällikkö soitti E:lle ennen kuin todistajia oli kuultu esitutkinnassa.

Poliisipäällikkö E kertoo saaneensa puhelusta sen käsityksen, että esitutkinnan kohteena olevista tapahtumista vallitsi eri käsityksiä ja että poliisimiesten oli syytä pysyä totuudessa. E antoi ylikomisariolle F:lle tehtäväksi selvittää, mistä asiassa oli kyse ja mikä hänen alaistensa rooli tapahtumisissa oli. F puolestaan kertoo, että hän ymmärsi asian niin, että B ja C eivät olisi esitutkinnassa kertoneet asioita totuudenmukaisesti ja saaneensa E:ltä tehtäväksi kertoa heille, millainen viesti Porvoosta tuli. F keskusteli asiasta puhelimitse B:n kanssa. F kertoo ilmoittaneensa millaisen soiton E oli Porvoosta saanut: B:llä ja C:llä oli vaara joutua mahdollisesti itse syytteeseen, mikäli he kärjääoikeudessa todistavat samoin kuin ovat kertoneet esitutkinnassa. F pyysi B:tä välittämään viestin myös kihlakunnansyyttäjälle.

B kertoo, että F kyseli esimiehen ominaisuudessa hänen kantaansa tapahtumista. Keskustelussa ilmeni, että Porvoon suunnalta joku oli maininnut mahdollisen syytteen väärästä valasta, jos B:n ja C:n kanta on sama kuin esitutkinnassa. B nimenomaan toteaa, ettei hän kokenut keskustelua painostuksena tai pelotteluna vaan, että F vain halusi saattaa muualta tulleen tiedon eteenpäin. B kertoi F:n soitosta kihlakunnansyyttäjälle.

Keskeistä asian arvioinnissa tältä osin on, etteivät B ja C ole kirjallisissa selvityksissään kertoneet kokeneensa F:n kautta tullutta "viestiä" painostuksena. Tähän nähden en pidä tarpeellisena enemmälti käsitellä apulaispoliisipäällikön E:lle esittämän sisältöä. Asiassa ei ole näyttöä siitä, että apulaispoliisipäällikön tarkoitus olisi ollut epäasianmukaisesti vaikuttaa todistajiin.

Kuitenkin myös apulaispoliisipäällikön yhteydenoton kohdalla nousee esiin samoja kysymyksiä, joita olen edellä esittänyt kihlakunnansyyttäjän yhteydenotoista todistajiin. Kiinnitänkin myös apulaispoliisipäällikön huomiota niihin näkökohtiin, joita olen edellä kohdassa 3.2.1 esittänyt ja jotka tulee tämän tyyppisissä tilanteissa ottaa huomioon.

Lisäksi totean, että apulaispoliisipäällikön aktiivisuus asiassa näyttää pitkälti perustuneen niihin tietoihin, joita hän 29.3.2005 sai. Tältä osin herää kysymys itsekriminointisuojusta, jota käsittelen jäljempänä kohdassa 3.2.4.

3.2.3

Kihlakunnansyyttäjän viesti kantelijalle

Kihlakunnansyyttäjä on joulukuussa 2005 pyytänyt lisätutkintaa kantelijan kihlatun kuulemiseksi todistajana. Kihlakunnansyyttäjä kertoo painottaneensa lisätutkintapyynnön vastaanottajalle (kihlakunnansyyttäjän mukaan otaksuttavasti ylikonstaapeli G), että kuultavaa tulee kehottaa pysymään totuudessa. Kihlakunnansyyttäjä piti kehotusta tarpeellisena ennen kaikkea siksi, että todistajan suhdekantelijan tämän kihlattuna merkitsi yleisen elämänkokemuksen valossa erityistä vaaraa kertoa asioista – olkoonkin voimakkaan inhimillisen myötätunnon tilassa – vastoin parempaa tietoa. Kihlakunnansyyttäjä kiisti, että hän olisi uhannut, että todistaminen johtaisi rikosilmoitukseen perättömästä lausumasta.

Ylikonstaapeli G kertoo, että kihlakunnansyyttäjä pyysi kertomaan kantelijalle, että jos tämän tyttöystävä aikoo todistaa asiassa, haluaa hän muistuttaa, että todistajan tulee puhua totta, ja että muuten on vaara, että asiassa aloitetaan esitutkinta. G kertoo välittäneensä kihlakunnansyyttäjän viestin kantelijalle.

Asiassa ei ole saatu tukea sille kantelijan väitteelle, että hänelle olisi ilmoitettu, että jos hänen kihlatusnsa todistaa asiassa, niin tätä vastaan aloitetaan esitutkinta perättömästä lausumasta. Käytettävissä olevan selvityksen mukaan kihlakunnansyyttäjä on pyytänyt G:tä välittämään kantelijalle viestin todistajan totuusvelvollisuudesta ja sen rikkomisesta mahdollisesti seuraavasta esitutkinnasta. En pidä tätä sinänsä lainvastaisena. Tässäkin yhteydessä on kuitenkin toistettava edellä kohdassa 3.2.1 esitetty. Tämän tyyppinen totuusvelvollisuuden korostettu esille ottaminen kuulustelutilanteen ulkopuolella – tässä tapauksessa vielä muulle henkilölle kuin todistajalle itselleen – voi herkästi johtaa väärinymmärryksiin tai jopa kokemukseen epäasiallisesta painostuksesta. Tällaisissa tilanteissa on toimittava korostetun neutraalisti ja pyrittävä painottamaan, että kysymys ei ole siitä, että todistajan tulisi antaa tietyn suuntainen kertomus. Ylipäätään tulee hyvin huolella harkita, onko tällaiseen menettelyyn aiheutta. Kiinnitän kihlakunnansyyttäjän huomiota näihin näkökohtiin.

3.2.4

Itsekriminointisuoja

Apulaispoliisipäällikkö kertoo, että kun hän sai tiedon kantelijan ja A:n yhteenotosta, hän määräsi, että heidän tulee ilmoittautua 29.3.2005 klo 9 hänen virkahuoneessaan kirjallisten selvitysten kanssa. Näin tapahtuikin, minkä jälkeen apulaispoliisipäällikkö vielä kuuli kumpaakin suullisesti siitä, mitä oli tapahtunut. Apulaispoliisipäällikön mukaan kantelija tällöin myönsi lyöneensä A:ta kuulakärkikynällä useita kertoja, ja myös sen jälkeen kun A oli irrotanut otteensa. Kuulemisten perusteella apulaispoliisipäällikkö määräsi asiassa kirjattavaksi rikosilmoituksen. Tämän jälkeen hän ilmoitti kantelijalle, ettei tätä kohtaan tässä vaiheessa aloiteta kurinpitomenettelyä ja ettei kantelijaa pidetä virasta, mutta hänet siirretään tutkintatehtäviin. Apulaispoliisipäällikön myöhempi aktiivinen toiminta asiassa selittyi käsitykseni mukaan pitkälti niillä tiedoilla, joita hän tässä kuulemisessa sai.

Sisäasiainministeriön poliisiosasto toteaa, että apulaispoliisipäällikkö on kuulemisilla pyrkinyt selvittämään, onko asiassa aiheutta rikosilmoituksen kirjaamiseen ja mahdollisesti myös kiireellisiin kurinpitomenettelyllisiin toimenpiteisiin.

Ongelma syntyy siitä, että rikoksesta syylliseksi epäillyllä ei ole velvollisuutta edistää rikoksensa selvittämistä (eikä hänellä ole totuudessa pysymisvelvollisuutta), mutta kantelijalla on esimiehelleen selvityksiä antaessaan ollut lähtökohtainen velvollisuus pysyä totuudessa. Poliisipäällikkö H:kin on todennut tämän viitattaessaan tietoihin, jotka kantelija ja A olivat antaneet apulaispoliisipäällikölle "virkamiehinä totuudessa pysymisvelvollisina". Tässä tapauksessa kantelija on kuulemisen jälkeen joutunut muodollisestikin syylliseksi epäillyn asemaan eikä hänellä ole esitutkinnassa ollut totuudessa pysymisvelvollisuutta.

Itsekriminointisuoja kuitenkin rajoittaa virkamiehen velvollisuuksia myös esimiehiin nähden. Tästä suojasta tai oikeudesta on nimenomaisesti säädetty YK:n kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskevassa yleissopimuksessa (KP-sopimus, SopS 8/1976). Tuon sopimuksen 14 (3) artiklan g-kohdan mukaan jokaisella on oikeus olla tulematta pakotetuksi todistamaan itseään vastaan tai tunnustamaan syyllisyytensä. Euroopan ihmisoikeussopimuksessa ei tästä oikeudesta ole nimenomaisesti mainintaa, mutta ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisukäytännön mukaan se kuuluu tuon sopimuksen turvaamiin oikeuksiin nimenomaan oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin yhtenä keskeisenä elementtinä (ks. esim. Pellonpää: Euroopan ihmisoikeussopimus, 2005 s. 407). Tätä kautta on siis kyse myös Suomen oikeusjärjestykseen kuuluvasta oikeussäännöstä tai -periaatteesta. Tämä on todettu myös esimerkiksi korkeimman oikeuden ratkaisussa 1996:101.

Puheena olevan kuulemistilaisuuden oikeudellinen luonne on selvityksen perusteella arvioituna ollut ainakin osittain virkamiesoikeudellinen. Kantelija on antanut esimiehelleen tämän vaatiman selvityksen eikä kyse ole ollut esitutkinnasta, josta poliisimiehen osalta voi päättääkin vain virallinen syyttäjä.

Itsekriminointisuoja on rikosoikeudenkäynti. Käytettävissäni olevan selvityksen mukaan oikeudenkäynnissä kantelijaa vastaan ei ole käytetty hänen esimiehensä häneltä 29.3.2005 järjestetyssä kuulemistilaisuudessa vaatimia ja saamia selvityksiä. Selvityksestä käy kuitenkin ilmi, että apulaispoliisipäällikkö antoi kihlakunnansyyttäjälle kantelijalta (ja A:lta) saamansa kirjalliset selvitykset. Kantelijan kirjallisen selvityksen käyttäminen oikeudenkäynnissä olisi mielestäni ollut itsekriminointisuoja kannalta hyvin ongelmallista. Kihlakunnansyyttäjän laatimasta haastehakemuksesta käy lisäksi ilmi, että apulaispoliisipäällikköä oli tarkoitus kuulla todistajana muun muassa siitä, mitä kantelija oli hänelle (kantelijan esimiehenä) tapahtumista suullisesti selvittänyt. Jos apulaispoliisipäällikköä olisi kuultu oikeudenkäynnissä tästä teemasta, olisi tämä mielestäni perustellusti voitu katsoa itsekriminointisuoja (kielleyksi) kiertämiseksi.

Kun kantelijan esimiehelleen antamia lausuntoja ei siis kuitenkaan ole käytetty häntä vastaan oikeudenkäynnissä, ei asia anna minulle aiheutta muuhun kuin että kiinnitän vastaisen varalle apulaispoliisipäällikön ja kihlakunnansyyttäjän huomiota edellä itsekriminointisuojusta esittämiini näkökohtiin. Esitutkinta ja asian virkamiesoikeudellinen käsittely tulee pitää erillään. Tähän käsitykseni mukaan liittyy myös sisäasiainministeriön poliisiosaston lausuma siitä, että puheena olevan kaltaisissa tilanteissa esimiesten tulisi suorittaa vain välttämättömiä laillisuusvalvontaan kuuluvia toimenpiteitä; esitutkinta-toimenpiteistä päättää syyttäjä.

3.3

Apulaispoliisipäällikön kuulematta jättäminen esitutkinnassa

Kantelija arvosteli sitä, että kihlakunnansyyttäjä oli nimennyt apulaispoliisipäällikön todistajaksi pääkäsittelyyn, mutta ei kuulustuttanut tätä esitutkinnassa. Pyyntö apulaispoliisipäällikön kuulustelusta esitettiin selvityksen mukaan 29.12.2005 pidetyssä käräjäoikeuden pääkäsittelyssä.

Kihlakunnansyyttäjä on todennut, että kantelija sai jo joulukuussa 2005 pidetyssä neuvottelussa tiedon siitä, että apulaispoliisipäällikköä oli tarkoitus kuulla käräjäoikeudessa todistajana. Kantelijan puolelta ei kuitenkaan vaadittu apulaispoliisipäällikön kuulustelua esitutkinnassa ennen kuin vasta 29.12.2005 pääkäsittelyssä. Apulaispoliisipäällikköä ei ollut tuota ennen kuultu, koska kihlakunnansyyttäjä halusi hoitaa oikeudenkäynnin ennen vuoden vaihteessa alkanutta virkavapaata. Kihlakunnansyyttäjä toteaa, että hän pysyi 29.12.2005 aiemmassa päätöksessään (olla kuulematta apulaispoliisipäällikköä esitutkinnassa), jonka kantelija oli kihlakunnansyyttäjän mukaan tuolloin "konkludentisesti" hyväksynyt.

Esitutkintalain 12 §:n mukaan asianosaisen pyytämät kuulustelut ja muut tutkintatoimenpiteet on suoritettava, jos asianosainen osoittaa, että ne saattavat vaikuttaa asiaan, ja jollei niistä aiheudu asian laatuun nähden kohtuuttomia kustannuksia.

Apulaisvaltakunnansyyttäjä toteaa lausunnossaan, että kaikki todistajat, joita syyttäjän on tarkoitus kuulla pääkäsittelyssä, tulisi tavallisesti kuulla esitutkinnassa. Tätä vaativat sekä syytetyn mahdollisuudet valmistella puolustustaan että asianomistajan mahdollisuudet valmistella vaatimuksiaan. Poikkeuksellisesti tällaisen todistajan kuuleminen ei kuitenkaan ole apulaisvaltakunnansyyttäjän mukaan tarpeen esimerkiksi jos asianosaiset muutoinkin tietävät riittävästi, mitä todistaja tulee käräjäoikeudessa kertomaan.

Kihlakunnansyyttäjän selvityksessään esittämät seikat tekevät ymmärrettäväksi sen, ettei apulaispoliisipäällikköä kuultu esitutkinnassa ennen 29.12.2005 pidettyä pääkäsittelyä. Kun asiassa kuitenkin tämän jälkeen joka tapauksessa toimitettiin lisätutkintaa, niin katson, että olisi ollut esitutkintalain 12 § ja apulaisvaltakunnansyyttäjän lausunnosta ilmenevät seikatkin huomioon ottaen perustellumpaa kuul-

la apulaispoliisipäällikköä myös esitutkinnassa, kun hänen kuulemisestaan todistajana ei selvityksen mukaan ollut 29.12.2005 luovuttu. Apulaispoliisipäällikön mukaan asiaa myöhemmin hoitanut kihlakunnansyyttäjä D luopui apulaispoliisipäällikön kuulemisesta vasta jutun myöhemmän pääkäsittelyn pitopäivänä.

Selvyyden vuoksi totean, että edellä esitetystä erillinen kysymys on se, että apulaispoliisipäällikön kuuleminen todistajana (kantelijan 29.3.2005 antamista selvityksistä) käräjäoikeudessa olisi ollut edellä kohdassa 3.2.4 todetun perusteella ongelmallista itsekriminointisuojaan kannalta.

Vaikka katson, ettei kihlakunnansyyttäjä ole ylittänyt harkintavaltansa tai käyttänyt sitä väärin, kiinnitän hänen huomiotaan edellä esittämiini näkökohtiin.

3.4

Aineiston tiedoksi saaminen

Kantelija oli tyytymätön siihen, että hänen asiamiehelleen ei ollut ennen oikeudenkäyntiä luovutettu kaikkea asiaan vaikuttavaa esitutkinta-aineistoa.

Saatujen selvitysten mukaan kysymys on siitä, että kantelijan ja A:n välisen yhteenoton tultua Porvoon kihlakunnan poliisilaitoksella tietoon apulaispoliisipäällikkö määräsi, että A:n vammoista otetaan valokuvat.

Valokuvat sisältävää cd-levyä säilytettiin Porvoossa ja tarkoitus oli, että kun jutun tutkija tulee Helsingistä, levy annetaan hänelle. Kuulustelut kuitenkin tehtiin puhelimitse ja levy jäi Porvooseen. Apulaispoliisipäällikkö antoi sen kihlakunnansyyttäjälle siinä vaiheessa, kun asia oli jo siirretty syyteharkintaan. Kihlakunnansyyttäjä esitti sen sisältämät valokuvat kantelijalle joulukuussa 2005 järjestetyssä neuvottelutilaisuudessa, jossa tälle myös esitettiin syyteluonnos, jossa kyseiset valokuvat mainitaan todisteina. Kun käräjäoikeudessa 29.12.2006 kävi ilmi, ettei kyseisiä valokuvia ei ollut esitutkintapöytäkirjassa, kihlakunnansyyttäjä toimitutti ne kantelijan asiamiehelle.

Kyseiset valokuvat olisi käsitykseni mukaan tulleet sisällyttää esitutkintapöytäkirjaan, koska niillä voitiin olettaa olevan esitutkintalain 40 §:n 2 momentin tarkoittamalla tavalla merkitystä asiassa. Pöytäkirjaan niitä ei liitetty, koska ne eivät ilmeisestikään tulleet tutkijoiden tietoon. Kuvat olisi tulleet siirtää heti yhdessä ilmoituksen mukana asian tutkivaan yksikköön eli Helsingin kihlakunnan poliisilaitokselle, jotta ne olisi voitu ottaa huomioon esitutkinnassa. Näin ei siis tehty, vaan Korhonen antoi cd-levyn kihlakunnansyyttäjälle vasta siinä vaiheessa, kun asia oli jo siirretty syyteharkintaan.

Asianosaiset saavat esitutkintapöytäkirjan poliisilta, eikä syyttäjällä lähtökohtaisesti ole tekemistä sen kanssa, mitä aineistoa asianosaiset poliisilta saavat. Kun tässä tapauksessa todistusaineistoa saatettiin näinkin poikkeuksellisella tavalla (eli muutoin kuin tutkinnan suorittaneen yksikön kautta) syyttäjän tietoon vasta syyteharkintavaiheessa, olisi käsitykseni mukaan kihlakunnansyyttäjän tai apulaispoliisipäällikön ollut syytä varmistaa, olivatko valokuvat tulleet tutkijan tietoon ja oliko ne liitetty asianosaisille toimitettuun esitutkinta-aineistoon. Näin olisi edesautettu varmistumista siitä, että asianosaisilla olisi hyvissä ajoin käytettävissään kaikki se aineisto, johon syyttäjä aikoo oikeudenkäynnissä vedota.

Apulaisvaltakunnansyyttäjä toteaa lausunnossaan, että jos syyttäjä vetoaa todisteisiin, jotka eivät sisälly esitutkintapöytäkirjaan, on tärkeää, että syyttäjä kiinnittää haastehakemuksessa riittävän selvästi asianosaisten huomiota tähän. Usein on syytä antaa tällainen aineisto poliisille esitutkintapöytäkirjaan liittämiseksi. Näin varmistetaan, että asianosainen tulee tästä aineistosta tietoiseksi ja saa sen poliisilta. Vaihtoehtoisesti syyttäjä voi pyytää käräjäoikeutta antamaan myöhemmin saapuneen ai-

neiston haastehakemuksen tiedoksiantamisen yhteydessä asianosaiselle. Pääasia on, että kaikki asianosaiset saavat hyvissä ajoin tietoonsa ne todisteet, joihin syyttäjä aikoo käräjäoikeudessa vedota. Voin yhtyä näihin käsityksiin.

Selvityksen mukaan kysymys on joka tapauksessa väärinkäsityksistä eikä mistään tahallisesta aineiston salassa pitämisestä. Tapahtunut ei mitään ilmeisimmin myöskään ole heikentänyt kantelijan puolustautumismahdollisuuksia. Ongelman alkusyy ja suurin puute tältä osin oli se, että valokuvia ei heti alun perin toimitettu tutkivalle yksikölle. Tältä osin kiinnitän Porvoon kihlakunnan poliisilaitoksen huomiota virheelliseen menettelyyn. Lisäksi saatan apulaispoliisipäällikön ja kihlakunnansyyttäjän tietoon edellä esittämäni käsityksen perustellumpana pitämästäni menettelytavasta.

3.5

Opintovapaata koskenut hakemus

Apulaispoliisipäällikkö on myöntänyt, että hän hylkäsi virheellisesti kantelijan opintovapaahakemuksen. Hänen mukaansa tämä johtui siitä, että hän olisi kiinnittänyt huomiota huolelliseen asiointiin palikatonta virkavapaata.

Apulaispoliisipäällikkö ei ole kiistänyt, etteikö hakemukseen olisi ollut selvästi merkittynä, että kyse oli opintovapaasta. Käytettävissä olevan selvityksen perusteella arvioituna onkin kyse siitä, että apulaispoliisipäällikkö oli laiminlyönyt tutustua riittävän huolellisesti ratkaistavanaan olleeseen asiaan. Sinänsä hän on oikaissut päätöstään viipymättä sen jälkeen, kun hänen huomiotaan kiinnitettiin siihen, että kysymys oli opintovapaasta.

Kun apulaispoliisipäällikön menettelystä ei selvityksen mukaan ole aiheutunut kantelijalle erityistä haittaa, pidän riittävänä, että kiinnitän apulaispoliisipäällikön huomiota huolelliseen asiointiin perehtymiseen.

Selvityksistä ei käy ilmi, että kantelijaa olisi tätä asiaa selvitettyä kohdeltu tavalla, joka antaisi minulle laillisuusvalvojana aihetta toimenpiteisiin.

3.6

Tehtävien vaihto ja palkkaus

Saaduissa selvityksissä on esitetty mielestäni hyväksyttävät perusteet kantelijan siirrolle tutkintatehtäviin ja myöhemmin vartijaksi. Ei ole osoitettavissa, että hänen esimiehensä olisivat siirroista päättäessään ylittäneet harkintavaltansa tai käyttäneet sitä väärin saatikka että kysymys olisi kantelijan epäilemästä työpaikkakiusaamisesta.

Mitä tulee kantelijan palkkaukseen, kun hänet siirrettiin tutkintatehtäviin, totean seuraavaa. Palkkaus-kysymykset kuuluvat poliisin palkkausjärjestelmän soveltamista koskevan virkaehtosopimuksen alaan. Etelä-Suomen lääninhallituksen poliisiosaston lausunnosta ilmenevällä tavalla palkkaustakoskevat erimielisyydet ratkaistaan ensisijaisesti virkaehtosopimuksen mukaisessa neuvottelumenettelyssä. Asiassa ei tältä osin ole tullut ilmi seikkoja, jotka antaisivat minulle laillisuusvalvojana ryhtyä tutkimaan tätä kysymystä enemmän.

4

TOIMENPITEET

Asiassa ei ole tullut ilmi moitittavaa menettelyä muuta kuin kahdessa kohtaa.

Kiinnitän ensinnäkin kohdassa 3.4 esitetyille perusteilla Porvoon kihlakunnan poliisilaitoksen huomiota siihen, että kuvamateriaali, jolla saattoi olla merkitystä esitutkinnassa, olisi tullut toimittaa tutkivalle yksikölle. Kohdan 3.5 osalta kiinnitän apulaispoliisipäällikön huomiota huolelliseen asioihin perehtymiseen.

Muutoin on kuitenkin syytä useassa kohtaa vastaisen varalle kiinnittää kantelun kohteiden huomiota menettelytapoihin, jotka sinänsä ovat kuuluneet heidän harkintavaltaansa, mutta jotka ovat käsitykseni mukaan olleet jossain määrin ongelmallisia. Kiinnitänkin:

- apulaispoliisipäällikön ja kihlakunnansyyttäjän huomiota niihin näkökohtiin, joita olen heidän menettelystään esittänyt kohdissa 3.2.1 ja 3.2.2. yhteydenotoista todistajiin sekä kohdassa 3.2.4 itsekriminointisuojusta samoin kuin virkamiesoikeudellisen menettelyn ja esitutkinnan erillisyydestä ja vielä kohdassa 3.4 heidän menettelystään esittämiini näkökohtiin, ja
- kihlakunnansyyttäjän huomiota kohdassa 3.2.3 hänen menettelynsä johdosta esittämiini näkökohtiin ja kohdassa 3.3 lausumaani käsitykseen siitä, että käräjäoikeuskäsittelyyn todistajaksi nimetty henkilöä olisi perustellumpaa kuulla jo esitutkinnassa.

Näistä syistä lähetän jäljennöksen tästä päätöksestäni tiedoksi kihlakunnansyyttäjälle ja apulaispoliisipäällikölle ja Porvoon kihlakunnan poliisilaitokselle.

Muihin toimenpiteisiin kantelu ei anna aihetta.